

NÉPMŰVELŐK EGYMÁS KÖZT

Vetített képek

Mire e sorok napvilágot látnak, augusztus második felében járunk. A nap már alacsonyabban jár az égen. Látszólagos pályája megrövidül. Az éjtszakák kezdenek hosszabbodni. A jól megérdemelt nagy szünetnek is a végén járunk már. A mindennapi iskolák kapui is rövidesen kitarulnak. Nyári pirossággal, nyári napsugárból született derű az arcokon. Tanulókn és tanítókn egyaránt. A naptól kölcsönzött erő feszül az izmokban, raktározódik fel az idegekben. A munka vágyától ég növénydek és nevelő egyaránt. Az a közmondás: *Munka után édes a pihenés*, most fordítva bizonyul igaznak: *Pihenés után öröm a munka!*

A sokoldalú magyar néptanító visszagondol az elmúlt tanévre. Visszagondol a lejáróban levő nagy szünet élményeire.

Szeptember a küszöbön. Szeptember első napjait már a tanév írásbeli előkészületei foglalják el. Azt a rövidke kis időt, ami szeptemberig még hátra van, lehet és kell felhasználni valami nagy, valami szent dologra!

Mire használhatná fel ezt a kis időt a lelkes magyar néptanító? ... Mire másra, mint szentségesen nagy hivatásának, a felnőttek oktatásának előkészítésére.

Inkább most, a ragyogó augusztusi napfényben, mint a korán alkonyodó szeptemberi — petróleumtól gyéren világított — éjtszakában készül erre a másik, nagy feladatára.

Akikért most a lelkét emésztí, azok ma még — a cséplőgépek bűgő zenéjére — végzik az áldás, a kenyér betakarításának végső munkáját; vagy vetik a jövő évi kenyér ágát. Isten ragyogó égboltja alatt, dalos lélekkel ballagnak a frissenhasított barázdában. Kemény kézzel fogják az eke szarvát, kormányozván véle, hogy jó ágya legyen az új kenyérnek. Jobb legyen a jövő év termése, mint az idej volt. Több jusson belőle — erőtadóan a dolgos kezeknek — a felnőtteknek, és több jusson a sok-sok éhes gyermekszájnak, a magyar jövő reménységének! ... Ehhez a forró vágyhoz ima a földön a kenyér ágát készítő szántó ember dala, fölötte meg a magasban szárnyaló pacsirta éneke ... Ima, amely legbiztosabban eljut az Úr zsámolyához! ... Eljut és meghallgattatásra talál ... Hiszen kit hallgathatna kedvesebben az Úr, mint a szántóvetőt, a föld szerelmesét és az ég madarát, a levegő dalnokát? ...

A falusi tanítónak és a falu egész értelmiségének — jobban, mint az év bármely szakában — szeme előtt zajlik le a föld népének végső erőfeszítése a kenyérért: *a mindnyájunk kenyéréért!* De a városban is, a város minden — magyar lélektől áldott — magyarja érzi, látja most lelki szemével a magyar föld népének irdatlan harcát a mindnyájunk kenyéréért. És ilyenkor ez a kép arra ösztönzi — jobban, mint valaha —, hogy ennek a népnek a jövő sorsán enyhítsen.

Meg is fogadja most minden tanult, jó magyar, hogy erejéhez mérten, de ereje teljes megfeszítésével, ezen a sorson enyhíteni fog!

Mert mindenki tud rajta segíteni valamit! Csak akarni kell! Szív, ész és akarat kell csak hozzá! És ki nem szégyenlené bevallani, hogy e háromból csak egy is hiányzik belőle? ... Ha a fajtája sorsáról, boldogulásáról, fennmaradásáról van szó! Ott lesz veled mindenki, magyar néptanító! Ne csüggedj tehát!

Azt én úgyis tudom, hogy a mult tanév szorgos munkája közben, ha máskor nem, amikor fáradt fejvel sétára indultál faludban, a lelked nemesebb fele figyelt és tervezett. Felmérte a hibákat, a bajokat, a hiányokat és a pihenésedet azzal kezdted, hogy a legegyszerűbb kérdések megoldásán törjed ... Mire megjött az érlelő nyár, a te fejedben már elrendeződtek azok a gondolatok, amelyekkel a jövő népművelési ciklusban felvilágosítod a te népedet; miket kell tennie, hogy legkirkívóbb hibái megszűnjenek, legfájóbb sebei begyógyuljanak.

Ugy-e, hogy így volt, magyar tanító testvérem? ... A lelkedbe látok és tudom, hogy ez volt a te júliusi pihenésed legszebb termése!

De a falut is ismerem, hidd el nekem! Talán kételkedel — mert a magyar átok még rajta ül a magyar falun —, de el kell hinned, amit most mondok neked!... Hited erősítésére!... Bátorításodra! Bizalmaid fokozására!

Nem úgy van már, mint volt régen! Látod a falu lelkészét, amint templomában végzi szent hivatását?... Tudod, hogy ma az ő lelkét is azok a vágyak, azok az álmok fűtik, mint a te lelkedet?... Ugyanaz a szent elhatározás él benne, mint benned! A hivatása gyakorlásában éppúgy, mint egyéni boldogulásának művelése közben. Az ő lelke is ketté hasadt, mint a tiéd!... Az ő lelkének jobbik fele ugyanattól a szent vágytól fűtve keresi az utakat, válogatja az eszközöket, amelyekkel a rá bízott népet jobb sorsa felé vezérelheti...

Gondolod, hogy a jegyző még most is az, aki talán nagyon régen volt? Azt hiszed, neki minden gondja kimerül abban, hogy kivesse és beszedje az adót? Azt hiszed, a bűntetések behajtásának munkájában nem gondol másra, mint hogy minél több *öröklevélet* csinálhasson? Fellebbezést és kérvényt szerkeszthessen? Szóval, hogy minél több magánmunkát végezhesen és így a falu földpántlikáiból minél többet szerezhessen a maga nevére?... Nyugdíjas kora egyetlen vígasztalására?... Hogy a határt járva, minél több ilyen pántlikára mondhassa, ez is az enyém? Hidd el nekem, testvérem, hogy ez már régen a múlté! A ma magyar jegyzője is kettéosztotta a maga lelkét. Az adókiivetés szorgos munkájában a jobbik fele folyton azon töpreng, arra épít szép és nemes terveket, miként vezesse faluja népét, hogy ezt az adót, de ennél sokkal nagyobb — kulturális terhekkel alaposan megnevesztett — adót is, *százszor könnyebben* fizethesse meg a reá bízott nép...

Lásd meg, hogy amikor a jegyző a határt járja, a legnagyobb gondja megfigyelni, miként műveli földjét a nép, milyen terményeket termeszt, milyen a termése... A falun át- meg átmegy és az útja csupa keresztút. Háztól házig, istállótól istállóig!... Éles szeme meglátja a nem fajállatokat. Meglátja lóban, marhában, sertésben, baromfiban egyaránt. Számot vet az udvarokon elhagyott rendetlen-ségekben szerzte heverő elavult gazdasági eszközökkel.

De tanult gazda, mint te vagy magyar tanító! Vagy akár a helybeli lelkész!

Tudja, mint te, hogy csak a jó ekével, boronával, hengerrel szakszerűen megmunkált földjéről várhat jó termést. A nemes vetőmagnak csak ebben lehet dús tenyészete. Tudja, hogy a répa- és szecskavágó nélküli gazdaság olyan, mint a sánta katonai! Tudja, hogy az arravaló takarmányok silózásnélküli felhasználása súlyos veszteséget jelent. Tudja, hogy tavasszal szántani csak végszükségben szabad. Tudja, hogy a tárcás boronának, kapálóeknek egy gazda udvaráról se szabad hiányoznia. Jól tudja, hogy csak erősen felfokozott len-, kendertermelés és juhtenyésztés mentheti meg népünket a szörnnyű ruhátlanságtól.

Tudja, hogy a címére érkezett rendeletek közül azokat is neki kell élő valóságra váltani, amelyek egyedül népe jobb sorsát vannak hivatva biztosítani.

Nem küldi vissza nemleges jelentéssel a faluja népéhez intézett felhívást, hogy jelentkezzenek nemes len-, kender- és olajosmag, tenyészbaromfi, naposcsibe, szimmentáli üsző, mangalica koca, merinói jerke bárány, telivér csikó kedvezményes áron való kiosztására. Nemleges jelentés helyett összefog veled, a lelkésszel és a falu minden tanult emberével s agítál, meggyőz, erőltet — ha kell —, de a faluja élre kerül a nemes anyagra jelentkező falvak között.

Sok egyebet is megláttok és megcselekedtek egyen, ketten, hárman, de erről majd máskor és sokat beszélünk még!

És ti összefogtok hárman, öten, tizen — amennyien vagytok, a falu nagysága szerint —, kar a karban, kéz a kézben!... Nem csüggedtek! Egymás példáján buzdultok és meglátod, milyen tiszta öröm lesz mindannyiotoknak, amikor falutok eljut oda, hogy ráillik a név: *Boldogfalva*.

Régi képek élnek még sokszor és méltatlanul megalázott lelkedben, tanító-testvérem? Amikor a tied volt a legsoványabb kenyér és tied a legkisebb kereseti lehetőség. A te ruhád elnyűtt, kopott, sokszor foltos volt. Fájt a szived, hogy feleségedet nem vehetted körül kényelemmel? Gyermekeid taníttatásának gondja kétségbeejtő volt? Főiskolára alig is adhattad?

Fájt neked — ha aranyból volt is a szived, ércből a lelked és apostoli az igénytelenséged —, hogy a falu értelmiségének jobban kereső tagjai — a te szegénységedhez mérten — dúsan terített asztaloknál ülnek, családjuk élvezi a divat üres örömeit? Hogy nálad kevesebbet érők elnéztek a fejed felett?

Ne fájjon ez már neked, testvérem. Sötét álm ez, amit elfűjt a magyarság magáraébredése! A te szívós küzdelmedet megjutalmazta az idők méhéből világra

törő korszellem! Tudja ma már a magyar értelmiség, hogy a te munkád a legdrágább munka volt. A te munkád a legnemesebb harc volt.

A magyar értelmiség minden tagja tudja ma már, hogy az értelmiséghez tartozásnak csak egy célja, egy értelme és egy rendeltetése lehet: felemelni a népet, amely arca verejtékével termeli a szent anyaföldből, a haza földjéből — kivétel nélkül mindenki számára — az életet, a kenyeret!

Ennek az értelmiségnek minden tagja — a legkisebbtől a legnagyobbig — szívében hordja a hitet, hogy a büszkeségre csak egyetlen jogcím lehet: ha többet tett népe felemeléséért, magasabb színvonaláért, jobb boldogulásáért. Ezen túl nincs jogcím a büszkeségre, a fej magasra emelésére.

Még most is a legkisebbnek érzed magad, magyar néptanító?
De nyitva még a kérdés, amellyel falun találkozni fogsz, mert találkoznod kell!... *Érdemes-e?*

Félsz a hálátlanságtól, megnemértéstől, lemosolygástól? A magyar értelmiség lelke ezeknek már fölébe emelkedett. Tőlük e téren se félj!

S a nép? Az istenadta nép?... Részéről még bizony találkozni fogsz ezekkel a szomorú jelenségekkel. De már virrad! Nem sokáig kell már e keserű érzést elszenvedned.

Tudod te azt, magyar néptanító, hogy ezek a jelenségek a tudatlanság édesgyermekei! Csak műveljétek a népet s tudatlanságának megszűntével megszűnnek e bántó jelenségek is!

Addig is lehet némi vigasztalásodra, hogy ezeket elszenvedni már nem a te szomorú kiváltságod!... Részve van benne egytormán a népért küzdő egész értelmiségnek. A megosztott fájdalom osztott szenvedést okoz csak és vigasztaljon, hogy munkátok eredményességét épp e bántó jelenségek megszűnése fogja tudtokra adni.

Fel a fejjel, magyar néptanító! Bajtársaid száma megsokszorozódott. Veled egy vonalban küzd mindenki, akinek Isten kegyül juttatta az értelmiséghez tartozás boldogító öntudatát.

Munkatársaid száma millió!... Hogyne győznének?

Ezzel a felemelő hittel szívemben, szívesen fogod hallgatni a további mondani-valóimat is, úgy-e, testvérem?

Töröld le a meghatottság fakasztotta könnyeidet s gondold újra arra, hogy augusztus érlelő fényözöne zuhog nemcsak a barázdában ballagó szántóvetőre és a fölötte daloló pacsirtára, de reád, reám és minden igaz magyarra.

Ezt a fűrtérelő nyarat nemcsak Isten szép világában látjuk, de érezzük szívünkben is. Ettől a szent érzéstől fülük a mi magyar lelkünk.

Tovább beszélgetünk csendes, derűs boldogsággal. Elmélkedünk népünk szellemi táplálásának kérdéseiről!

Kész vagyunk, ő is, te is, én is, mind, de mind: az egész magyar értelmiség — mert hisz ma már ezekből áll a magyar népművelő gárda — a hibákat ostorozó, a bajokat orvosló, a haladást szolgáló előadásainkkal, felolvasásainkkal.

De hivatásunk e téren sokirányú, elágazó és folytonos munkát kíván tőlünk. Am sok, sok anyag van, aminél felesleges volna a külön, egyéni törődés, vívódás.

A népművelés körében van egy csomó tudományág, amelyet csak mélyítünk, rögzítünk kell hallgatónk lelkében. Pallérozásnak nevezem én. Ebből sokat, sokat adhatunk kevés törődéssel, kevés munkával. De kell, hogy sokat adjunk, hogy népünk a műveltség egyetlen ágában se maradjon le. Tudod úgy-e, hogy az iskolában tanult dolgokról beszélék most?

Látod, ezen a téren a magyar kultúra legfőbb szervének, legfőbb irányítójának van egy kimeríthetetlen kincseshányója. A címet is megadom. Ezer és ezer néptanító hallott róla. Sok százan ismerik, éltek és élnek vele.

De kell, hogy mindenki ismerje, mindenki éljen is vele. Ezért hozom én most ezt a *Magyar Lélek* országos nyilvánossága elé. Ne mosolyogj le, népművelő testvérem, ha leírom a címet! Hogy te és sokan ismeritek? Örüljünk neki, de terjeszük ki azokra is, akik nem ismerik:

Diapozitív-kölcsönző, Budapest, V., Báthory-utca 12.

A tájékozatlan tízezreknek írtam ide a címet. Az ő figyelmüket szeretném tartósan ráirányítani erre a címre. Igaz, hogy az Intézet minden érdeklődőnek készséggel megküldi a képsorozatok jegyzékét, de hasznosnak látom, ha egy kis ismertetést adok itt erről a páratlan értékű gyűjteményről. Azt hiszem, ezzel sok fáradtságtól kímélem meg az érdekelteket mindkét oldalról.

Elsőnek a gyűjtemény számadatait közlöm. Az 1939. október 1-én 108.866/1939. szám alatt kiadott jegyzék szerint: tárgykörökre beosztva, 21 szakcsoportban van összesen: 329 mű. A tárgyak fontossága és terjedelme szerint több-kevesebb kép tartozik egy műhöz, de a gyűjteményben van összesen 16.235 darab kép.

Minden népművelő tisztában van azzal, micsoda hatalmas megértető és rögzítő erőt képvisel a képeknek ez a tömege.

A vallás köréből 29 előadást kaphatunk, összesen 1394 képpel. A Biblia legérdekesebb mozzanatain át, az Árpád-házi szentek életéből vett képsorozatok után, az Eucharisztia, Oberammergau és — hogy egyebet ne említsek — a Szent István-év ünnepeinek képeit vetíthetjük hallgatóink szeméi elé.

Az irodalommal foglalkozó előadások száma összesen 52 és ezek négy alcsoportba vannak osztva. A képek száma: 1781.

Hún és magyar mondákról 18 előadást kapunk, 352 képpel. A csodaszarvastól Keveházán, Buda, Etele életén át, Catalaunum, Zalán futásán át, Pusztaszer, a szentgalleni barát, Lehel kürtje és Botond, szakemberek által feldolgozott előadások keretében kerülnek korhű képekben hallgatóink elé.

Népmesék: 13 mese, 462 képpel. Mivel is tudnánk falunk mesére szomjazó népének nagyobb örömet szerezni?

Irodalmunk jeleseivel 15 mű foglalkozik, 674 képpel. A költő Zrínyitől Csokonai, Katona, Vörösmarty, Petőfi, Arany, Madáchig. Örökszép alkotásaikban kerülhetnek bele a falu ismeretvilágába!

A világirodalom remekeiből 6 előadás szerepel 239 képpel. Ha Goethe, Schiller, Shakespeare még nem a kisfaluk népének való, de az Ilias 36 és az Odysseia 41 képében biztosan elgyönyörködik a mesekedvelő kisfalu magyarja is.

A történelem 4 szakcsoportban van beállítva, — 71 mű, 4646 képpel.

Magyar történelemből 33 mű, 1968 képpel. Ebből két összefoglaló mű 4—4 részben tárja a hallgatók elé hazánk és fajtánk történetét. A többi kimagasló korok, események és személyek történetével foglalkozik.

Egyetemes történelemből 26 mű 2075 képpel segít népünk műveltségének emelésében. Korok, földrészek és államok történelmét ismertethetjük meg falunk népével, különösebb fáradság nélkül. A képanyag valóban hatalmas! Sorozatos bemutatásával csakugyan elmélyíthetjük népünk történelmi ismereteit.

A világháború történetével 5 mű foglalkozik, 227 képpel. Ha valami, hát ez aztán igazán esemény lesz a falu életében. Az első mű 25 képpel az előzményeket ismerteti. A többi négy a déli, a nyugati, az északi és a kárpátokbeli harcatereteket és hadi eseményeket mutatja be.

Művelődéstörténet a negyedik csoport anyaga. Hét mű, 376 kép. Az ősember életét száznál több képen ismerteti két mű. A kereskedelem és posta fejlődését mutatja be a többi.

A képzőművészettörténet két részben 35 művel, 1322 képpel szerepel.

A képzőművészetek 19 művel, 632 képpel segítenek bennünket abban a törekvésünkben, hogy falunk népe is ismerje meg a múlt és jelen építészeti csodáit és remekeit. A görög szobrok, képtáraink anyagának szemlélete nem marad hatás nélkül lelki világára.

Iparművészetet 16 mű, 690 képpel ismertet. A rengeteg hímzés és csipke falunk asszonyainak lelkében előkészítheti a talajt egy népi kézimunka gondolatának befogadására!

Néprajzról 13 mű, 391 képpel beszél. Magyar vidéki múzeumok népi anyagát, rokonnépek sajátos életét, a Néprajzi Múzeum kincseinek tömegét tárhatjuk hallgatóink elé.

Földrajzból 22 mű, 1523 képpel. Hazánk természeti szépségein kívül Lourdes, Róma, Tibet, Japán soha nem látott tájait ismeri meg a falunk népe.

Fizikai és csillagászati földrajzból 22 mű, 1039 képpel segít falunk népének értelméhez közelebb vinni az óceánok, a havasok, a vulkánok, a sivatagok képét. A csillagvilágok, az atmoszféra, a szél, a fény és a szín valóságainak elképzelése útján való megismertetését.

Természetről 3 alosztályban, összesen 21 művel, 1129 képpel. Megismertethetjük hallgatóinkkal a növény-, állat- és ásványvilágot a föld életének alakulásával együtt.

Egészségtan 8 előadás foglalkozik, 421 képpel. A helyes gyermekápolást, az egészséges táplálkozást képekkel mutathatjuk be nekik. Elrettentő képekkel vilá-

gíthatjuk meg előttük a tüdővész és az alkohol rombolásait! *A most annyira időszzerű légvédelemről 59 képet tudunk nekik bemutatni, hasznos okulásra!*

Mezőgazdasági előadások két csoportban szerepelnek, összesen 47 művel, 2135 képpel.

Földművelés, kertészet, erdészet. Ezt a népünk élethivatásával szervesen összefüggő csoportot 28 mű, 1351 képpel ismerteti. Itt meg kell gondolnunk, hogy földművelő népünknek a szakmájából nyújthatunk továbbképzést! Ezt nem is részletezem, mert ennek és a következő csoportnak minden előadása annyira össze van növe népünk sorsával, hogy ezekből — a helyi viszonyok szerinti sürgősségi sorrendben — *mindegyiket fel kell használnunk!*

Allattenyésztésről 19 mű, 784 képpel. Lásd a fentieket!

Bányászat, ipar és technika az utolsó csoport. Kilenc mű, 454 képpel. Ezek segítségével megismertethetjük népünket a sajtó, a bánya, a találmányok életével. A ruhakészítést 3 részben 163 kép szemlélteti. Itt van a nagyfontosságú szövetzeti kérdéssről is egy előadás 54 képpel.

Tehát rendelkezésünkre áll 329 előadás anyaga, 16.235 képpel!

A kölcsönzés feltételei egyszerűek. Minden törvényhatóság I. K. N. titkárságán kaphatunk kérelapot. Ezt kitöltve a kölcsönzőnek beküldjük és a csomag megérkezések a postaköltséget megfizetjük. Két héten belül visszaküldjük. Ekkor már a kölcsönző fizeti a postát. A szövegeken javítani, törölni, beszúrni nem szabad!

Íme előttünk az ismeretek, a tudás kimeríthetetlen tárháza! Csak élni kell vele. Van-e ennek valami akadály? Sok helyen nincs, de sokkal több helyen bizony van. Ahol villanyvilágítás van, ott az egyszerű és olcsó vetítógép beszerzése nem lehet akadály. Hiszen már másfélszáz pengőért megfelelő vetítőt kaphatnak. Ennyit pedig a legtöbb község áldozhat az I. K. N. nagyfontosságú előadásaira. Ahol mégsem, ott biztosan lehetővé teszi ezt a minisztérium megértő támogatása Ezirányú kérények az I. K. N. titkárok útján terjesztendők fel.

De ahol nincs villany? Mert — sajnos — szép hazánkban ezek vannak óriási többségben! És én éppen ezek érdekében foglalkozom ilyen kimerítően ezzel a kérdéssel.

A rádióban hallottam a közelmúltban, hogy 1300 körül van azoknak a helységeknek a száma, amelyek már bekapcsolódtak a villany hálózatába. Annyit jelent ez a szám, hogy 7000-en felül van a villannyal el nem látott községek száma. Kétszáz ebből, hogy igazam van, amikor a nagy többség érdekeről beszélek. Hogy csak a magam járását említsem, 63 községből áll, de villanyvilágítása egynek sincs. Így érthető, ha azt mondom, hogy 10-nél több szomszéd községről tudom, hogy még soha nem meríthettek kultúránk e kincsesbányájából. Ezen pedig segíteni kell! De hogyan? Mert a villanyra várás nem megoldás. Hiszen megfeszített munkával is évtizedek kellenek e munka elvégzésére.

A vetítógép kérdése ugyanaz, mint a villannyal bíró helységekben. De honnét vegyük a fényforrást? Ez a nagy kérdés!

Lehetne erősfényű petróleumlámpát alkalmazni, esetleg szeszlámpát. A karbid fényereje teljesen megfelelne. Sajnos, mindezek tűzveszélyesek. Éppen ezért hasonló célra való használatukat kormányrendelet tiltja az emlékezetes solti tüzvész óta.

Beszerezhetnénk akkumulátort. Ez pótolja a hálózati áramot. Vándorvetítéshez teljesen meg is felel. Ezért is használják azok a népművelési titkárságok, amelyeknek villanyvilágítással nem bíró községeik vannak. De — ismétlem — ezek helyi használatra nem gazdaságosak! Havi 2—3 előadással nem tudjuk kihasználni és így üzemeltetése túlságosan drága.

Egyetlen *gazdaságos* megoldás: egy kis kézi hajtásos áramfejlesztő *dinamó* beszerzése! Ennek üzemeltetése nincs, használaton kívüli állapotban semmi gondot és költséget nem okoz. Bármikor, minden különösebb előkészület nélkül, üzembe állítható. Ez a dinamó sok ezer magyar falu számára teszi lehetővé, hogy a Diapozitív-kölcsönző értékes előadásanyagát, a szebbnél-szebb képek ezreinek szemléletén keresztül, népe művelésére felhasználhassa.

Szeretném mármost részletes ismertetését adni egy ilyen dinamónak, de arra még egy kis türelmet kérek. Hiszem, hogy a következő számban közzétehetem a teljes leírását. Beszerzési ára másfélszáz pengő körül van.

Amilyen mélységesen bántott évtizedeken át, hogy ez a kincsesbánya az apró faluk ezrei elől el van zárva, olyan határtalan most az örömöm, hogy ez az akadály elhárult. A tudásnak egy — szinte kimeríthetetlen — forrását tesszük most az apró faluk ezreinek közkincsévé.

Andrássy János